

УДК 332.12.656.2

Бєлова А. І.,
к.е.н., доцент,
Академія муніципального управління, м. Київ

Орловська О. В.,
к.е.н., доцент кафедри Львівської філії
Дніпропетровського національного університету
залізничного транспорту ім. акад. В.Лазаряна

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Стаття присвячена сучасним умовам розвитку як міжнародної, так і національної економіки, яку можна охарактеризувати як процес розвитку регіонів під впливом глобальних перетворень.

В умовах глобальних перетворень розвиток регіонів зазнає значних змін, які ведуть до підвищення інвестиційної привабливості, що у подальшому забезпечить конкурентоспроможність продукції, яка виробляється господарським сектором. Вплив глобальних процесів забезпечить впровадження науково-технічного прогресу та модернізацію виробничого комплексу на регіональному рівні, що забезпечить подальший розвиток регіону.

Статья посвящена современным условиям развития как международной, так и национальной экономики, которую можно охарактеризовать как процесс развития регионов под влиянием глобальных преобразований.

В условиях глобальных преобразований развитие регионов претерпевает значительные изменения, которые ведут к повышению инвестиционной привлекательности, что в дальнейшем обеспечит конкурентоспособность продукции, производимой хозяйственным сектором. Влияние глобальных процессов обеспечит внедрение научно-технического прогресса и модернизацию производственного комплекса на региональном уровне, что обеспечит дальнейшее развитие региона.

This article is devoted to modern conditions of both the international and the national economy, which can be characterized as a process of regional development under the influence of global changes.

With the development of global changes in regions undergoing significant changes that lead to increased investment attractiveness, which further ensure competitiveness of products produced by the commercial sector. Impact of global processes will ensure the implementation of scientific and technological progress and modernization of production facilities at the regional level that will ensure the further development of the region.

Постановка проблеми. Сучасні умови розвитку міжнародної економіки можна охарактеризувати як процес інтернаціоналізації виробництва регіонів під впливом глобальних перетворень в економіці країн та регіонів. Процес глобалізації знаходить своє відображення в усіх сферах діяльності людини, впливаючи на її розвиток та світогляд. Сьогодні світова економіка розвивається швидкими темпами, запроваджуючи досягнення людства у виробничо-господарську діяльність. Процеси глобалізації виводять значення розвитку регіонів на перший план, оскільки стає очевидним незаперечна роль регіонів у розвитку економіки країни.

Глобальні процеси володіють всеохоплюючим характером і здатні до прояву своїх специфічних особливостей. В умовах глобалізації розвиток регіонів зазнає значних змін, які пов'язані з індустріальною модернізацією, що проявляється моральним старінням та значним фізичним зношенням основних виробничих засобів. Як результат такого стану – виробництво низькоконкурентної продукції та значна її собівартість, що виробляється господарським сектором. Розгляд впливу глобальних процесів на розвиток регіонів сьогодні є актуальним, так як вирішення складних питань розвитку регіонів можливе завдяки досягненням науково-технічного прогресу та модернізації виробничого комплексу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Процес глобалізації характеризується неоднозначністю визначення, що породжує суперечки та дискусії серед багатьох вчених. Вивченням даного процесу займалися видатні діячі зі світовим ім'ям, такі як Дж.Сакс, А.С.Булатов, О.Г.Білоус та ряд українських вчених, зокрема М.Долішній, С.Іщук, В.Пинзеник, В.Копитко та ін.

З огляду на опрацювання наукової літератури, можна відзначити, що визначення глобалізації як соціального явища потребують подальшого дослідження. Наукові роботи вчених доводять, що як молода категорія, глобалізація, не визначена як самостійна наука, невстановлені об'єкти та суб'єкти для дослідження, а також невизначеним залишається предмет та методи вивчення даного поняття. Не опрацьовані механізми впливу глобалізації на функціонування регіонального розвитку країни. Тому вивчення та розкриття змісту явища глобалізації, а також прояв її у розвитку регіону є доцільним та своєчасним.

Мета статті полягає у визначенні і розкритті ролі глобалізації у функціонуванні економіки регіону, та її впливу на економіку України в цілому. У завдання ставиться аналіз категорії «глобалізація», проведення дослідження впливу на виробничий сектор регіону глобальних перетворень, надання характеристик із визначенням позитивних і негативних явищ та аналіз перспектив розвитку Карпатського регіону під впливом глобалізаційних процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження. З метою ефективного розвитку регіонів в умовах глобалізації, необхідним етапом визначено не тільки наявність конкурентоздатного виробничого комплексу, але й здатність регіонів до прийняття новітніх технологій, опанування новими методами інформаційного середовища, володіння методикою створення компаній та корпорацій регіонального масштабу для здійснення господарської діяльності. Розвиток регіонів залежить в першу чергу від розвитку самої країни, її потенціалу та можливостей. Це означає, що розвиток економіки обумовлений глобальним розвитком кожного регіону, його здатності витримати конкуренцію на національному та міжнародному ринку, спроможності опанування більшого сегменту ринку товарів та послуг, надання галузями відповідних сервісних послуг.

Глобалізація, як явище світового масштабу, набуває різних форм прояву, що відбивається на її характерних ознаках. Сама категорія «глобалізація» визначена як «перетворення» певного явища на явище світового рівня і має відношення до всієї планети [1]. Вперше було застосовано категорію «глобалізація» у наукових роботах Т. Левитта, де автор дав визначення даній категорії як феномену злиття ринків окремих продуктів, що виробляються великими компаніями [2].

Ми вважаємо, що явище глобалізації можна представити як процес, якому притаманна етапність розвитку при можливих варіантах розвитку, що проявляється у різноманітних формах: прогрес, регрес, еволюція тощо. Процес глобалізації можна представити як об'єктивне явище із системним характером прояву. Результатом глобалізації є поєднання всіх суб'єктів між собою у залежності від їх структур. Також глобалізацію можна розглядати як процес розповсюдження інформації та пов'язаного з нею технологічного процесу, які впливають на розвиток складових структур; як необхідність переходу світової економіки та світових технологій на новий виток розвитку.

Глобалізацію слід розглядати як комплексний процес: вона сприяє зменшенню впливу економічних бар'єрів при розгляді взаємодії країн, формує структурну систему глобальної керованості з тенденцією до створення глобального економічного та політичного простору. Всі перетворення під впливом глобалізації можна розглядати з двох сторін: як позитивні і як негативні явища. Негативні наслідки глобалізації виражаються у падінні рівня основних макроекономічних показників, що викликає стан нестабільності економіки. Даний ефект є небезпечним для ряду країн, які знаходяться на стадії становлення ринкової економіки: виникає безробіття, викликане перенесенням виробництва до країн з дешевою робочою силою, створюються умови для виникнення інфляції навіть у економічно розвинутих країнах. Нездатність країн пострадянського простору швидко адаптуватись до стихійних змін в економіці, які несе за собою глобалізація, приводить до закриття

виробничих підрозділів, дефіциту бюджету країни, унеможливорює проведення соціальних та економічних реформ. Негативний вплив відчувається на розвитку культури країн, проявляючись у частковому або повному знищенні національних традицій. Відбувається заміна національних цінностей на культуру більш сильних країн. Зі сторони транспортної галузі теж виникають певні проблеми, оскільки міграція населення із бідних країн створює етнічну та соціальну напруженість, негативно впливаючи на основи демократичного розвитку інших країн.

Але є й позитивні сторони прояву глобалізації. По-перше, вона єднає всі структурні елементи світового господарства в одну велику систему, створюючи єдиний глобальний економічний простір. Об'єднання великих компаній в єдину систему формує принципово нову схему введення господарської діяльності – створення транснаціональних корпорацій – своєрідного глобального моноліту зі своїми правилами та своїми законами. По-друге, глобалізація впливає на всі сфери діяльності людства: політику, культуру, економіку, ідеологію, формує певний стереотип життя. По-третє, глобалізація проявляється у соціальній сфері життєдіяльності людства як соціальне явище у сфері соціально-політичного та соціально-економічного розвитку[2].

Глобалізація дає можливості до швидкого опанування ринків товарів та послуг найбільш відсталих країн світу, що дає привід до розвитку закордонного бізнесу. Але даний факт не вважається позитивним по причині експлуатації працівників даної країни, сплачуючи їм за їх працю у рази менше, ніж платили б за таку роботу у власній країні [3].

Завдяки процесу глобалізації відбувається інтеграція держав у зони вільної торгівлі, створюються міжнародні економічні союзи, знаходять свій прояв закони та виникають закономірності ведення економічної діяльності. Такі підходи вимагають від країн реальної оцінки своїх потенційних можливостей, виробничих потужностей, а також наявності відповідної до вимог виробничого сектора, професійної кадрової підготовки.

Глобалізація процесів проявляється також і у національній економіці. За роки незалежності значно збільшилась роль регіонів у розвитку країни, а макроекономічний розвиток України напряму залежить від здатності її регіонів адаптуватись до глобальних процесів, що впливають на всі сфери діяльності на мікроекономічному рівні. Даний масштабний процес вимагає від виробничо-господарського сектору перегляду існуючих механізмів функціонування, аналізу принципів регіоналізації та поєднання цих принципів із принципами глобалізації.

Аналіз тенденцій розвитку територій дає можливість визначити оцінку регіональних переваг, особливо це є важливим при розгляді такого унікального регіону України як Карпатський.

Карпатський регіон, до складу якого входять чотири області - Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська та Чернівецька,

характеризується середнім рівнем економічного розвитку серед інших регіонів країни. Регіон виробляє в середньому близько 9-11% валового національного продукту, але виробничий та інвестиційний сектори економіки характеризуються як низько функціональні.

Регіон володіє значними перевагами, які можна вигідно використовувати з метою підвищення прибутковості. Слід звернути увагу на суттєву відмінність Карпатського регіону від інших регіонів країни. Вигідне геополітичне положення зумовлює використання території областей регіону для здійснення транзитних перевезень транспортною системою, залучаючи до даного процесу основні види транспорту. Розвиток транспортної структури із використанням досягнень науки та техніки, дасть можливість до залучення більшої кількості вантажних перевезень та розширить спектр потенційних клієнтів [4].

Вплив новітніх технологій на планування та організацію транспортної роботи може позитивно вплинути на імідж країни, а сам регіон може стати своєрідним полігоном для дислокації центрів міжнародного бізнесу, що буде стимулювати ріст комерційних та ділових відносин.

Щодо оцінки перспектив розвитку промислового центру, то можна стверджувати, що підприємства регіону на сьогоднішній день не здатні витримувати тиск конкуренції, яка негативно впливає на економіку регіону. До цього привели наступні причини:

- недостатнє або відсутнє фінансування галузей легкої та харчової промисловості через недофінансування підприємств зі сторони держави;
- внаслідок економічної кризи припинила свою діяльність велика кількість фірм та підприємств, що позначилось на згасанні конкуренції та зросту безробіття та ін.[5].

З огляду на проблеми промислового сектора економіки регіону, можна констатувати, що даний фактор не зможе підтримувати економічний розвиток регіону, технічна база більшості підприємств не підготовлена до виробництва конкурентоздатної продукції. Це дозволяє зробити висновок, що показники якості праці і надалі будуть залишатись на низькому рівні або будуть мати незначні зрушення.

Глобалізаційні процеси торкнулись також соціальної сфери життя жителів регіону. Основна проблема полягає у тому, що більша частина населення регіону – люди у віці 45 і більше років, що говорить про «застарілість» нації, повільне відтворення населення. Молодь виїжджає на заробітки до сусідніх країн, а країна втрачає продуктивний потенціал через неможливість забезпечити всіх бажаючих і маючих змогу працювати робочими місцями. Дана проблема вимагає пошуку виходів у вигляді створення робочих місць шляхом розбудови виробничого комплексу, надання інвестицій промислому сектору, залучення молоді до науково-практичної діяльності.

Враховуючи ресурсний потенціал регіону, стратегія перспективного розвитку повинна ґрунтуватись на оптимальному використанні природних та інтелектуальних ресурсів, а також створенні ефективної ринкової системи ринкового типу, що зможе забезпечити населенню економічну стабільність та добробут.

Глобалізація впливає на всі сфери існування суспільства, формуючи принципи та механізм діяльності, змінюючи філософію виробництва та впровадження соціально-економічних процесів. Дані заходи передбачають використання пріоритетних можливостей регіону з метою отримання прибутку та посилення його популярності в інших країнах світу.

З метою покращення економічної ситуації Карпатського регіону необхідно визначити пріоритетний напрямок його розвитку, виходячи з потенціалу регіону. Таким ресурсним потенціалом сьогодення є курортний, що визначає підстави та можливості розвитку туристичного комплексу. Україна володіє двома регіонами, які характеризуються специфічними унікальними природними умовами – Чорноморсько-Азовський та Карпатський регіони

Туризм займає в економіці регіону особливе місце. Популярність Карпат та цілющого повітря, курортів мінеральних вод, неповторна природа гірського масиву – все це створює умови для розбудови маршрутів та програм туристичного відпочинку та гірського туризму.

Зокрема, туристична галузь Закарпаття набуває дедалі вагомішого значення для розвитку соціально-економічної сфери області, стрімко інтегрується у загальноукраїнську та європейську туристичну індустрію.

Найбільшого успіху за останні роки в туристично-рекреаційній сфері досягнуто у процесі реалізації проектів на базі використання мінеральних і термальних вод.

Розроблені та проходять погодження проекти розвитку пріоритетних гірських територій. Особливістю цих процесів є поєднання створення ландшафтних парків із збереженням екології регіону з розбудовою потужних гірськолижних комплексів [6].

На території регіону, а саме Закарпатської області, діють пільгові режими інвестування, а результати функціонування пільгових режимів інвестування дають підстави стверджувати, що на сьогодні спеціальна економічна зона «Закарпаття» на території пріоритетного розвитку відіграє домінуючу роль у розвитку економіки Карпатського регіону. В той же час можна констатувати, що ефективнішого механізму та інструменту залучення іноземних інвестицій в економіку регіону поки що не існує [6].

І все ж на сьогодні проблема розвитку будь-якого регіону прямо залежить від залучення інвестиційних ресурсів, обсяги яких мають, на жаль, тенденцію до зниження. Інвестиційна привабливість в першу чергу залежить від Індексу інвестиційної безпеки, чим вище рейтинг країни, тим вище Індекс інвестиційної безпеки. В свою чергу Індекс інвестиційної

безпеки визначається за показниками: відтворення науково-технічного й інтелектуального потенціалу нації, здійснення розширеного відтворення основного капіталу; збереження і відновлення природних ресурсів; забезпечення екологічних норм.

Для створення інвестиційного клімату необхідна відповідна стратегія на засадах реалізації програмно-цільового підходу, яку можна реалізувати за допомогою збалансованості інвестиційних потоків у інноваційно-інвестиційному процесі. Доведено, що ключовим фактором розв'язання означених проблем регіонального розвитку виступає розвиток територіально-виробничих комплексів. Проте в умовах структурних зрушень в економіці країни такий процес потребує нових підходів до розуміння, формування та управління як територією, так і інформаційними потоками.

У свою чергу розвиток даних процесів сприятиме поширенню інформації про регіон, а саме про туристично-готельний сервіс та цілющі властивості Карпат, про функціонування туристичних фірм, про надання сервісного обслуговування потенційним споживачам. Ці та інші заходи дадуть можливість збільшити туристичний потік, зменшити рівень безробіття та покращити демографічну ситуацію регіону. Вищенаведені заходи дадуть можливість покращити ситуацію як на регіональному рівні, так і в економіці в цілому.

Висновки. Глобалізація як процес світового масштабу, знаходить свій прояв у всьому виробничо-господарському комплексі країни. Основні завдання для регіонального управлінського апарату повинні полягати у стимулюванні розвитку національного виробництва, посиленні захисту національного виробника на світовому ринку, зменшенні відтоку професійних кадрів та молоді за кордон шляхом забезпечення їх роботою та гідною заробітною платою.

З огляду на вищенаведене, можна зробити висновок:

- пріоритетними для регіону повинні стати наступні напрямлення розвитку: рекреаційний комплекс, АПК, промисловий комплекс, лісове господарство, а також машинобудування;
- звернути особливу увагу на розбудову транспортної системи, приведення транспортних шляхів до вимог європейського стандарту із застосуванням новітніх технологій,
- посилити роль туристичного комплексу та курортного потенціалу регіону, як перспективну стратегію для підняття престижу країни;
- розробити комплекс заходів по збереженню екології та примноженню навколишнього природного середовища із застосуванням найбільш ефективних очисних пристроїв;
- розширити сфери зайнятості населення та сприяти розвитку соціальної інфраструктури, що дозволить залучити до виконання соціальних програм більшу частину населення регіону, а впровадження нових технологій сфери

комунікацій дасть можливість до опанування та розширення обсягу поширення інформації у важкодоступні гірські райони регіону.

Використані джерела інформації:

1. Світова економіка: соціально орієнтований підхід: Навч. посібник для студентів екон. спеціальностей / В.В. Козловський, Е.А. Лутохіна; під ред. Е.А. Лутохіної. - М.: ІОЦ Мінфіну, 2005. – 352 с.
2. Уткін А.І. Глобалізація: процес і осмислення / А.І. Уткін. - М.: Логос, 2001. -С. 253
3. Вікіпедія - [Електронний ресурс].
4. Розміщення продуктивних сил України. За ред. Є.П.Качана. – К.: Вища школа, 1997.
5. Яковець Ю.В. Глобалізація та трансформація ринкової економіки / Ю.В. Яковець. - СПб.: Изд-во СПбГУЕФ, 2004. - 404с.
6. Журнал «Закарпаття» Науково-популярне видання про історію, сучасність, перспективи краю. – 2012. - №5. - [Електронний ресурс].

,